

Erkko Siren

IRANIN PANTTIVANKIKRIISI
Uutisointi Suomen Kuvalehdessä 1979–1981

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Huhtikuu 2024

TIIVISTELMÄ

Erkko Siren: Iranin panttivankikriisi
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Historian tutkinto-ohjelma
Huhtikuu 2024

Kandidaatintutkielmassani olen tarkastellut sitä, miten iranilaisia toimijoita sekä heidän motiivejaan käsiteltiin Suomen Kuvalehden Iranin panttivankikriisiä koskevissa kirjoituksissa vuosina 1979–1981. Tutkielmalle oleellista on Iranin vallankumouksen merkitys kylmän sodan ajan kaksinapaiselle maailmanjärjestykselle. Suomen Kuvalehden uutisointi joutui tilanteessa mukautumaan uuteen toimijaan, joka aiemmin oli ollut kiinteästi osa läntistä blokia Lähi-Idässä, mutta josta vallankumouksen myötä oli tullut niin Yhdysvaltoja kuin Neuvostoliittoakin vieroksunut islamilainen tasavalta.

Tutkielma koostuu laajasta katsauksesta tutkimusajankohtana ilmestyneisiin Suomen Kuvalehden numeroihin, joista avainsanoja hyödyntäen ja relevanssia arvioimalla etsin Irania, vallankumousta sekä panttivankikriisiä koskeneita kirjoituksia. Relevanteiksi määrittelemäni artikkelit teemoittelin aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin eri näkemyksiä edustavien teemojen alle. Nämä näkemykset asettelin muodostamaan vastinpareja, joiden vertailu muodostaa tutkielman rakenteen. Nämä vastinparit ovat amerikkalaisvastaisuus ja neuvostomyönteisyys, rationaalisuus ja irrationaalisuus sekä islam ja maalliset ideologiat.

Sekä suomalaista lehdistöä yleisesti että Suomen Kuvalehteä erityisesti on tutkittu kylmän sodan kontekstissa melko kattavasti. Suomalaisen lehdistön suhtautumista Iranin panttivankikriisin toimijoihin ei ole aiemmin tutkittu. Tutkimuksen kohteena olleesta aineistosta voidaan päätellä, että Suomen Kuvalehti uutisoi panttivankikriisistä aktiivisesti ja monipuolisesti, mikä näkyy aineiston laajassa kirjossa. Niin Suomen Kuvalehden omien kuin muista lehdistä ostettujenkin artikkelien tapa käsitellä panttivankikriisin iranilaisia toimijoita on pääosin objektiivista, joskin aineistossa esiintyy myös kärkeviä ja jyrkkiä näkemyksiä.

Tutkielman aineiston perusteella panttivankikriisistä oli jo tapahtuma-aikaan saatavilla kattavasti tietoa, jota Suomen Kuvalehti myös onnistuneesti toi lukijoidensa tietoon. Suomen Kuvalehti pyrki myös lisäämään panttivankikriisin kannalta oleellista tietoa esimerkiksi islamista ja Iranin historiasta, mitä voidaan pitää lehden uutisointilinjaa tarkasteltaessa oleellisena tietona. Kattavan raportoinnin taustalla oli lukuisia toimituksellisia valintoja, joihin kyseisenä ajankohtana vaikuttivat myös Suomen sisäpoliittinen tilanne ja asema kylmän sodan blokkeihin jakautuneessa maailmassa.

Avainsanat: Iran, panttivankikriisi, amerikkalaisvastaisuus, islamismi, lehdistö, kylmä sota.

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO.....	1
1.1 TUTKIMUSKYSYMYS	2
1.2 AINEISTO.....	4
1.3 MENETELMÄT JA KÄSITTEET.....	6
2 AMERIKKALAISVASTAISUUS JA NEUVOSTOMYÖNTEISYYS	7
2.1 AMERIKKALAISVASTAISUUS.....	9
2.2 NEUVOSTOMYÖNTEISYYS.....	10
3 RATIONAALISUUS JA IRRATIONAALISUUS	11
3.1 RATIONAALISUUS	12
3.2 IRRATIONAALISUUS	16
4 ISLAM JA MAALLISET IDEOLOGIAT.....	17
4.1 ISLAM	18
4.2 MAALLISET IDEOLOGIAT	19
5 UUTISOINNIN PÄÄTTYMINEN	22
6 LOPPUPÄÄTELMÄT.....	25
LÄHDELUETTELO.....	28
PAINETUT LÄHTEET	28
KIRJALLISUUS.....	28

1 JOHDANTO

Iranin vallankumous oli sarja yhteiskunnallisia tapahtumia, jotka huipentuivat loppuvuodesta 1978 maan itsevaltaisen monarkin, Shaahi Mohammed Reza Pahlavin syrjäyttämiseen maan johdosta sekä hänen myöhempään maanpakoonsa heikon terveydentilansa varjolla. Pahlavien hallitsijadynastian tilalle Iranin johtoon nousi vallankumoushallinto Mehdi Bazarganin johdolla. Bazarganin vallankumoushallintoa väritti kuitenkin aiemmin maanpaossa eläneen ajatollah Ruhollah Khomeinin paluu Iraniin sekä hänen merkittävä roolinsa Iranin uskonnollisena ja tosiasiaassa myös poliittis-ideologisenä johtohahmona. Vallankumouksen seurauksena aiemmin länsimaille myötämielisestä ja Lähi-Idän mittapuulla varsin nopeasti länsimaistuneesta ja modernisoituneesta ¹ vanhasta monarkiasta sukeutui lopulta teokraattinen pappisvalta, jonka hallinnasta vallankumouksen jälkeen kilpailivat niin uskonnolliset kuin maallisetkin toimijat, kuten juuri maallisempaa suuntausta edustanut Bazargan ja uskonnollisuutta korostanut Khomeini.

Vallankumouksen jälkimainingeissa tapahtunut Yhdysvaltain Teheranin lähetystön valtaus suuren väkijoukon toimesta tapahtui 4. marraskuuta 1979 ja viimeisetkin kaappauksessa otetut panttivangit, jotka olivat pääasiassa lähetystön henkilökuntaa, vapautettiin keväällä 1981. Panttivankitilanne kiristi Yhdysvaltain ja Iranin hallintojen välejä, ja tapahtumista uutisoitiin sekä niitä seurattiin hyvin aktiivisesti ympäri maailmaa. Lähetystökaappauksen vaikutus sekä Iranin että Yhdysvaltain politiikkaan on ollut eittämättä valtava, vaikka maiden välit olivatkin jo vallankumouksen myötä huonontuneet.²

Yhdysvaltojen osalta kaappauksessa ja sitä seuranneissa neuvotteluissa oli kyse suuresta järkytyksestä, joka koski sekä maan jo Vietnamin sodassa kärsinyttä arvovaltaa globaalissa

---

¹ Lenczowski, 1978, 319.

² Akbarzadeh & Baxter, 2018, 101.

mittakaavassa että sen turvallisuudentunnetta, olihan shaahin hallinto ollut Yhdysvaltoihin kenties kaikkein myötämielisimmin suhtautunut Lähi-Idän hallinto Israelia lukuun ottamatta.³

Iranin kannalta kyseessä voidaan nähdä olleen eräänlainen tilinteko maan menneisyyden kanssa, missä kansan kannalta epäoikeudenmukaisiksi ja jopa turmiollisiksi katsottuihin länsimaisiin vaikutteisiin pyrittiin uuden valtiollisen identiteetin rakentamisessa tekemään pesäeroa myös lähetystökaappauksen tarjoamin symbolisin keinoin.⁴

1.1 TUTKIMUSKYSYMYKSIÄ

Kandidaatintutkielmassani tarkastelen sitä, miten Iranin vallankumouksen yhteydessä tapahtuneesta Yhdysvaltain Teheranin lähetystön valtauksesta ja sitä seuranneesta Iranin ja Yhdysvaltain keskinäisiin väleihin merkittävästi vaikuttaneesta panttivankikriisistä uutisoitiin Suomen Kuvalehdessä vuosina 1979–1981. Suomen Kuvalehdessä kyseisenä ajankohtana ilmestyneitä artikkeleita tarkastelen erilaisten teemojen, näkemysten kautta muodostaakseni eheän kokonaiskuvan siitä, millaista tietoa ja erityisesti millaisia näkemyksiä Suomen Kuvalehden lukijoille kyseisestä tapahtumasarjasta tarjottiin ja sitä, millaisessa kontekstissa kyseiset näkemykset tuotiin lukijoiden arvioitavaksi.

Tutkimusajankohtana Suomen Kuvalehti uutisoi Iranin vallankumouksesta sekä Teheranin lähetystövaltauksesta ja sitä seuranneesta panttivankitilanteesta varsin aktiivisesti ja tapahtumaa käsiteltiin lehden artikkeleissa monipuolisesti eri näkökulmista. Vaikka eri näkökulmia sisältävien artikkeleiden esiintyvyydessä onkin havaittavissa eroja, voidaan Suomen Kuvalehden uutisointia panttivankitilanteesta perustellusti pitää tasapainoisena ja monipuolisena. Tämä tiedottamisen monipuolisuus tukee kuvaa Suomen Kuvalehdestä laadukkaana ja raportoimiinsa asioihin ja ilmiöihin vakavasti perehtyvänä aikakauslehtenä, josta 1970-luvun lopulle tultaessa oli muodostunut niin levikiltään kuin kirjoittajakunnaltaankin lehti, jota voi perustellusti kutsua kansalliseksi instituutioksi⁵.

---

³ Akbarzadeh & Baxter, 2018, 98. Feste, 2010, 102.

⁴ Lenczowski, 1978, 126.

⁵ Siltala & Vares, 2016, 323–325.

Tutkimuksen varsinaisena punaisena lankana toimii kysymys; Millaisia näkökulmia erityisesti iranilaisten toiminnasta Suomen Kuvalehden Iranin panttivankikriisiä koskeneessa uutisoinnissa esiintyy tutkimusajankohtana loppuvuodesta 1979 kevääseen 1981?

Aineiston analyysissä syvennyn näiden näkökulmien sisältöön ja merkitykseen, mutta pohjimmiltaan kyse on aineistolähtöisestä sisällönanalyysistä, jossa artikkeleita jaotellaan alaluokkiin ja sitten kootaan yhteen eheämmän kokonaiskuvan saavuttamiseksi tutkimuksen kohteena olevasta uutisoinnista.⁶ Tämä mahdollistaa tarkempien tulkintojen tekemisen siitä, minkälaisen näkökulmien ja mielikuvien pohjalta kyseistä ilmiötä tarkasteltiin Suomessa, Suomen Kuvalehden uutisoinnin kautta. Tutkielmassa käytetyt jaottelut auttavat luomaan ymmärrystä siitä, miten kylmän sodan tiedotusilmapiirissä muodostettiin uutisia ilmiöstä, joka Suomen oman aseman tapaan ei täysin vastannut totuttua jakoa suurvaltojen etupiireihin.

Vaikka suomalaisesta lehdistöstä etenkin kylmän sodan aikana on tuotettu runsaastikin tutkimusta,⁷ ei Iranin vallankumousta eikä etenkin panttivankikriisiä koskevaa uutisointia ole Suomessa juurikaan tutkittu. Uutisoinnin sijasta suomalaista, diplomaattista ymmärrystä vallankumouksesta on tutkinut Jouni Iiskola Pro Gradu -työssään.⁸ Juuri Suomen Kuvalehden uutisointia kyseisellä ajankohdalla on viime vuosina tutkinut esimerkiksi Ilkka Räisänen Pro Gradu -työssään. Pro Gradussaan Räisänen tutkii Suomen Kuvalehden suhtautumista Yhdysvaltain ja Neuvostoliiton valtionjohtajiin vuosina 1979–1991.⁹ Oman opinnäytetyöni voi halutessaan katsoa täydentävän Räisäsen Pro Gradun Carterin hallintoa koskevaa osiota iranilaisten toimijuuden näkökulmasta.

Suomalaisessa kylmän sodan ajan lehdistötutkimuksessa yleisiä teemoja ovat esimerkiksi itsesensuuri, suomettuminen ja suhtautuminen Yhdysvaltoihin ja Neuvostoliittoon. Suomalaisen median suhteiden peilaaminen kylmän sodan suuriin pelureihin, Neuvostoliittoon ja Yhdysvaltoihin on odotettavaa ja niin kulttuurielämän kuin politiikankin jakautuneisuuden vuoksi perusteltuakin.

Vallankumouksen jälkeisen Iranin olemus ja asema osittain tämän kaksinapaisen järjestelmän ulkopuolella tekee maan tilannetta koskevan uutisoinnin tutkimisesta erityisen tärkeää. Tutkimuksen

---

⁶ Tuomi & Sarajärvi, 2009, 101–102.

⁷ Kylmän sodan lehdistötutkimusta Suomesta, kts. esim. Kortti, *Cold War Finnish News Journalism*. Salminen, Esko, *Vaikeneva valtiomahti*.

⁸ Iiskola, *Uskonnon paikka*.

⁹ Räisänen, *Narreja ja kuninkaallisia*.

kannalta mielenkiintoiseksi kysymykseksi nouseekin se, joutuiko lehden toimitus Iranin panttivankikriisin uutisoinnissa uudelleenlaiseen tilanteeseen, jossa vakiintunutta, kaksijakoista lähestymistapaa uutisointiin ei voinut käyttää? Luonteva jatkokysymys on, johtiko mahdollinen uusi lähestymistapa uuteen tilanteeseen kenties toimittajien henkilökohtaisen roolin korostumiseen toimituksen yhteiseen linjaan verrattuna? Jouni Iiskolan päättelyn mukaan ainakin suurlähetystön

diplomaattisella tasolla asia oli juuri näin, tilanne ei vastannut aiemmista mullistuksista omaksuttuja ajattelumalleja, jotka olivat sidoksissa NL:n ja USA:n aktiiviseen vaikuttamiseen.

Tutkielmani allekirjoittaa esimerkiksi Turo Uskalin näkemyksen siitä, että Suomen Kuvalehden uutisointi oli lehdistölle tavalliseen tapaan ulkomaanraportoinnissaan hyvinkin riippuvaista yksittäisten toimittajien henkilöstä.¹⁰ Tämä ei kuitenkaan ollut mediassa poikkeuksellista, ja Suomen Kuvalehti on onnistunut paikkaamaan tätä riippuvuutta laajentamalla uutisointiaan myös talon ulkopuolisilla artikkeleilla.

1.2 AINEISTO

Laajan suomalaisen lehdistökatsauksen tai lehtiryhmän sijaan aineistokseni valikoitui Suomen Kuvalehti, jonka vakiintuneena, monipuolisena ja ajantasaisena aikakauslehtenä uskon tarjoavan varsin hyvän yleiskuvan siitä, millaista tietoa Suomessa lehdistön välityksellä saatiin Iranin panttivankikriisistä.

Vakiintuneena, laajalevikkisenä sekä viikoittain ilmestyvänä aikakauslehtenä Suomen Kuvalehti tarjoaa yksittäisenä lähteenä erinomaisen mahdollisuuden tarkastella ja vertailla panttivankikriisin kaltaisen yksittäisen tapahtuman raportoinnin edistymistä ja kehittymistä osana Iranin vallankumousta sekä esimerkiksi Yhdysvaltain sisä- ja ulkopoliitikkaa. Suomen Kuvalehden pyrkimys objektiivisuuteen sekä 70-luvun loppupuolen tavoite lisätä raportointiaan ulkomailta ja kriisien keskeltä ovat olleet oleellisia tekijöitä Iranin panttivankikriisin uutisoinnin muodostumisessa.¹¹

Objektiivisuuspyrkimyksestä ja vakiintuneesta asemastaan huolimatta myös Suomen Kuvalehden sisällä myllersi kylmän sodan vuosina. Osaltaan myllerryksessä oli kyse lehden identiteetistä

---

¹⁰ Uskali, 2003, 36.

¹¹ Siltala & Vares, 2016, 303–305.

“everstinleskien porvarillisena ajanvietelukumistona”, joka tuli etenkin 1970-luvulla kyseenalaistetuksi yhteiskunnan politisoitumisen sekä toimittajakunnan näkemysten seurauksena.

Identiteettikipuilun lisäksi lehden toimintaan vaikuttivat myös muut “olosuhteet”, mainittavimpina tasavallan presidentti Urho Kekkonen sekä itänaapuri Neuvostoliitto, joiden toisinaan konkreettisemmän ja toisinaan häilyvämmän poliittisen ohjauksen tunnistamista ja tulkitsemista myös Suomen Kuvalehden journalistit olivat pakon sanelemana joutuneet opettelemaan.

Urho Kekkonen rooli Suomen Kuvalehdelle oli sekä ulkoinen auktoriteetti, joka myllykirjeillään ruoti Suomen Kuvalehteä ja lehden toimituksellista linjaa osana koko suomalaista lehdistökenttää, että sisäinen toimija, joka toi esille omia näkemyksiään lehden sisällä. Tätä sisäistä vaikuttamistoimintaa Kekkonen toteutti kirjoittelemalla peitenimi Liimataisen turvin.

Konkreettisena osoituksena Kekkonen vallasta Suomen Kuvalehdessä oli tämän vaatimus rajata kekkosvastaiseksi katsottu Kauko Kare pois lehden palstoilta edellytyksenä itsensä ja lähipiirinsä Liimataisen nimellä kirjoittamille kirjoituksille jo 1960-luvulla.¹² Liimataisen palstasta pitämänsä tauon jälkeen Kekkonen osoitti taas määräysvaltaansa masinoimalla tällä kertaa pakinoitsija Simo “Simppe” Juntusen siirron pois lehden palstalta ehtona Liimataisen paluulle lehden pariin.¹³

Vakiintuneesta, institutionaalisesta asemastaan huolimatta, tai juuri sen vuoksi edes Suomen Kuvalehti ei siis ollut immuuni Suomessa vallinneelle politisoitumiselle ja siitä juontuneelle ideologiselle kiistelyle.

Lehden monipuolisuudesta ja aikarajauksesta johtuen pidän kertynyttä aineistoa riittävän laajana esittämieni johtopäätösten tekemiseen. Tutkittavana ajankohtana lehteä ilmestyi kolme 51 numeron vuosikertaa, jotka pyrin käymään mahdollisimman tarkasti läpi panttivankikriisiä koskevan uutisoinnin lisäksi myös muun Irania koskevan uutisoinnin kartoittamiseksi.

Suomen Kuvalehden digitaalisen arkiston omalla hakutyökalulla pyrin kartoittamaan vuosikerroista kaikki artikkelit, joissa mainitaan Iran tai panttivangit. Menetelmä osoittautui varsin toimivaksi, sillä hakutuloksissa esiintyi valtavasti artikkeleja, joissa mainittiin vain toinen termeistä. Näin ollen uskon, että sain luotettavasti käyttöni kaikki molemmat hakutermit sisältäneet artikkelit.

Panttivangeja koskevia uutisia esiintyi tutkittavana ajankohtana paljon myös muiden alueiden osalta, joten epärelevanttien tulosten suodattaminen hidasti jonkin verran relevanttien tulosten löytämistä.

---

¹² Siltala & Vares, 2016, 238

¹³ Siltala & Vares, 2016, 307.

Myös hakutermi Iran osoittautui etenkin tutkimusajankohdan loppupäätä edustavan aineiston kohdalla ongelmalliseksi, sillä digitaalinen tunnistustyökalu ei täysin kyennyt erottamaan tekstiin painettua sanaa Iran sanasta Irak tai ruotsin kielen sanasta från. Tämä ongelma nousi kuitenkin nopeasti esille, joten osasin tuloksia läpikäydessäni varautua mahdollisiin virheisiin ja kävinkin suuren osan näitä virheellisiä tuloksia sisältäneistä artikkeleista myös lukemalla läpi, välttääkseni tutkimuksen kannalta potentiaalisten artikkelien pois jäämisen aineistohakutyökalujen vuoksi.

Aineistonkeruumetodini osoittautui myös tutkimuksen kontekstualisoinnin kannalta hyväksi, sillä mukaan tarttui myös Iranin tilannetta hyvinkin lyhyesti sivunneita artikkeleita, jotka auttavat havainnoimaan Iranin vallankumouksen ja panttivankikriisin roolia uutisoinnin aiheena laajemminkin. Yhteensä analysoitavia artikkeleita kertyi 153:ä tutkitusta numerosta viisikymmentä. Osa näistä kuitenkin sivuaa aihetta niin ylimalkaisesti, että niiden varsinainen analysointi ei välttämättä olisi ollut tarpeen. Määrä kertoo kuitenkin sen, että Iran oli tuolloin varsin säännöllisesti uutisoinnin aiheena joko suoraan tai muiden aiheiden kautta.

Määrällisesti eniten artikkeleita kertyi vuoden 1980 osalta, jolloin aineiston kannalta relevantiksi katsomiani artikkeleita julkaistiin 22 kappaletta. Vuoden 1979 osalta artikkeleita kertyi tutkimukseen 19 kappaletta ja vuodelta 1981 enää 9 kappaletta. Artikkelien jakautumisessa eri vuosikertoihin on syytä pitää mielessä, että tutkimuksen kannalta relevanttien artikkelien luonne poikkeaa tarkastelujakson alkupään ja loppupään välillä. Vuoden 1979 osalta suuri osa artikkeleista ei vielä käsittele marraskuussa alkanutta panttivankikriisiä ja vuoden 1981 osalta tutkimukselle relevanttien artikkelien määrä painottuu alkukevääälle, jolloin panttivangit pääsivät palaamaan Yhdysvaltoihin, tämän jälkeen Irania koskeva uutisointi liittyy pääasiassa Iranin ja Irakin väliseen sotaan, johon panttivankikriisiä ei enää Suomen Kuvalehdessä liitetty.

1.3 MENETELMÄT JA KÄSITTEET

Tutkimukseni Iranin panttivankikriisin uutisoinnista Suomen Kuvalehdessä on luonteeltaan aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Tutkimusmenetelmäni perustuu kartutetun aineiston teemoitteluun niissä näkyvimmissä nousseiden teemojen ja näkemysten perusteella.¹⁴

Tunnistettuani kartuttamistani artikkeleista niiden sisällölle ominaiset, kattavat teemat, pyrin artikkeli artikkelilta sijoittamaan ne muodostamiini teemoihin, joskin vain muutama artikkeli

---

¹⁴ Tuomi & Sarajärvi, 2009, 103–104.

sijoittuu puhtaasti vain yhteen teemaan. Artikkeleiden teemoitteluun käyttämäni näkökulmat ovat *Amerikka- ja länsivastaisuus vai neuvostomyönteisyys, rationaalisuus vai irrationaalisuus sekä islam vai maalliset ideologiat*. Vaikka pyrinkin teemoissa tarkkuuteen ja eroteltavuuteen, ovat ne pohjimmiltaan varsin laveita ja kattavia, jolloin yksittäisen teeman alle ei tarkasteltavasta aineistosta löytynyt montaakaan ”puhdasta” edustajaa. Teemoihin jakaminen on kuitenkin hyvä työkalu aineiston hahmottamiseen ja tarkasteluun niin esiintyvyyden kuin tekstinsisäisen vertailunkin tekemiseen.

2 AMERIKKALAISVASTAISUUS JA NEUVOSTOMYÖNTEISYYS

Vallankumoukselle on tutkimuksissa esitetty monia syitä, joista kuitenkin merkittävimäksi voitaneen nostaa laajojen kansanosien tyytymättömyys maassa vallinneisiin oloihin, joiden pääasialliseksi syylliseksi esitettiin itsevaltainen ja erilaisiin sortotoimiin syyllistynyt shaahi ja tämän Yhdysvaltain tukema hallinto. Kansan tyytymättömyyteen vaikuttivat erityisesti shaahin sortotoimet sekä amerikkalaisvastaisuuden näkökulmasta Yhdysvaltain tuki tämän hallinnolle vuoden 1953 vallankumouksen aikana ja sen jälkeen.¹⁵

Vuoden 1953 vallankumouksessa shaahi oli syrjäyttänyt vuonna 1951 demokraattisesti valitun, maallisen Mohammed Mossadeqin pääministerin virasta. Lyhyen, orastavan demokratisoitumisen ja erityisesti Iranin ulkomaisissa käsissä olleen öljyteollisuuden kansallistamisen kauden voidaan katsoa päättyneen Mossadeqin syrjäyttämiseen.¹⁶ Shaahin valta oli siis monilta osin kiistelty jo pitkään ennen vuoden 1978 puolella alkanutta vallankumousta, eivätkä hallinnon länsimaistamis- ja modernisoimistoimet riittäneet tyydyttämään kansan muutoshaluja, varsinkin, kun valta-asemansa puolesta pelännyt monarkki sai menneisyydestä oikeutuksen alati lisääntyneille sortotoimilleen.¹⁷

Kansan lähtökohtainen tyytymättömyys ja luottamuspuola valtaansa yhä tiukemmin takertuneeseen monarkkiin lienee myös vaikuttanut niihin asenteisiin, joilla shaahin vähemmän sortaviin uudistustoimiin, kuten koulutusinvestointeihin¹⁸ suhtauduttiin. Lopulta tilanteen voidaan katsoa

---

¹⁵ Feste, 2010, 103–104.

¹⁶ Akbarzadeh & Baxter, 2018, 98.

¹⁷ Feste, 2010, 104.

¹⁸ Lenczowski, 1978, 319.

päätyneen pisteeseen, jossa mikään shaahin yksittäinen toimi ei olisi enää riittänyt kääntämään kansan päätä, sillä syylliseksi kansan vastoinkäymisiin oli tunnistettu ja tunnustettu nimenomaan shaahi amerikkalaismyönteisine hallintoineen. Juuri tämä yhdisti kansan hallitsijaansa vastaan, vaikka yksittäiset syyt tyytymättömyyden taustalla saattoivatkin vaihdella niin alueellisesti, ideologisesti kuin sosio-ekonomisen asemankin mukaan.

Lähetystökaappauksen monitulkintaisen luonteen takia senkään perimmäisistä tavoitteista tai luonteesta ei ole muodostunut yhtä ainoaa totuutta, mutta merkittäviä näkemyksiä tapahtuman taustavaikuttimista ovat esimerkiksi yleinen länsi- ja erityinen amerikkalaisvastaisuus sekä pyrkimys panttivangeilla kiristää Yhdysvalloilta shaahin henkilökohtaisten sekä tämän kansaltaan varastamiksi katsottujen taloudellisten varojen palauttamista.¹⁹ Nämä perustelut käyvät varsin selkeästi ilmi myös käsittelemistäni artikkeleista.

Shaahi oli heikon terveydentilansa sekä vallankumouksen vuoksi paennut Iranista ja saanut lopulta turvapaikan Yhdysvalloista lääketieteellisten hoitojen varjolla.²⁰ Itse lähetystön valtausta sekä sitä seurannutta lähetystötyöntekijöiden kaappausta on kuitenkin pidetty luonteeltaan jokseenkin spontaanina, protestinomaisena tapahtumana, josta pitkittyessään tuli Iranin uudelle hallinnolle hyödyllinen Yhdysvaltasuhteiden työkalu niin symbolisessa kuin konkreettisessakin mielessä.

Ensimmäinen käsiteltävä teema analysoimissani artikkeleissa on länsi- ja amerikkalaisvastaisuuden sekä neuvostomyönteisyyden suhde kirjoituksissa. Vaikka kirjoitukset noudattavat pääpiirteittäin varsin tasapainoista uutisointilinjaa, on artikkelien joukossa havaittavissa niin sanotusti terveen Yhdysvaltoihin ja länteen kohdistuvan skeptisyyden lisäksi myös silmiinpistävän kritiikitöntä neuvostomyönteisyyttä.

Neuvostomyönteisyydessään ainutlaatuisista artikkeleista on Suomen Kuvalehdessä ollut vastuussa käytännössä yksin toimituksen avustajan ja Moskovan kirjeenvaihtajan roolissa toiminut Dev Murarka. Murarkan artikkelit erottuvat muusta aineistosta varsin selkeästi, sillä tämän kirjoitukset ovat käytännössä ainoita puhtaan neuvostomyönteisiä artikkeleita aineistossa.

---

¹⁹ Feste, 2010, 108.

²⁰ Feste, 2010, 104.

Amerikkalaisvastaisuuden esiintyminen muiden kirjoittajien artikkeleissa on huomattavasti lievempää ja sitä onkin syytä kuvailla pikemminkin kriittisyytenä kuin vastaisuutena. Tällainen kriittisyys Yhdysvaltoja kohtaan näyttäytyy artikkeleissa rinnakkain rationaalisuutta korostavan näkemyksen kanssa, jolloin niitä on toisinaan hyvinkin hankalaa erotella toisistaan edustamaan vain yhtä teemaa. Rationaalisuuden näkemys esittää iranilaisten vaatimukset Yhdysvaltoja kohtaan oikeutettuina ja kohtuullisina, esimerkkinä shaahin valtiolta kavaltaman omaisuuden palauttaminen Iranin kansalle.

Kaikkienensa aineistossa esiintyi enemmän kriittistä suhtautumista Yhdysvaltain ja länsimaiden toimia kohtaan, kuin suoranaista neuvostomyönteisyyttä. Suurimmilta osin Yhdysvaltoihin ja länteen kohdistuva kritiikki esiintyy artikkeleissa kuitenkin osana laajempaa tekstiä, eikä niin sanotusti läpeensä amerikkalaisvastaisia kirjoituksia esiinny aineistossa kuin kaksi kappaletta.

2.1 AMERIKKALAISVASTAISUUS

Molemmat amerikkalaisvastaisuutta puhtaimmin ilmentävistä artikkeleista ovat haastatteluja, toinen on Mohammed Heikalin Times –lehdelle kirjoittama haastattelu ajatollah Khomeinilta, jossa tämä pääsee kertomaan omista näkemyksistään vallankumouksen taustalla.²¹ Toinen artikkeleista on Der Spiegelin lyhennetty haastattelu Afganistanin neuvostomiehityksen aikaiselta presidentiltä Babrak Karmalilta, jossa hän yhdistää Afganistanin kommunistihallinnon kamppailun Iranin vallankumoukseen pääteesinään Yhdysvaltain imperialismiin vastustaminen.²²

Huomionarvoista näissä amerikkalaisvastaisuuden ja neuvostomyönteisyyden teemaan liittämässäni artikkeleissa on se, etteivät ne juurikaan käsittele itse panttivankikriisiä suoraan, vaan pikemminkin sivuavat sitä osana Iranin vallankumouksen jälkeistä myllerrystä. Mohammed Heikalin haastattelussa Khomeini kertoo lähetystökaappauksen syitä nimenomaan loogisena jatkumona Yhdysvaltain pitkään jatkuneelle vaikutukselle Iranissa, josta räikeimpänä esimerkkinä juuri vuoden 1953 shaahin valtaan palauttaminen, jossa Teheranin lähetystöllä kerrotaan olleen merkittävä rooli tiedustelutiedon käsittelykeskuksena, josta Yhdysvaltain keskustiedustelupalvelu johti Iranin demokraattisesti valitun pääministerin syrjäyttämistä.

Tapahtumankulun todenperäisyyttä ei artikkeleissa juurikaan kyseenalaisteta, mikä voi kertoa siitä, että sekä journalisteilla että näiden lukijoilla ollut Yhdysvaltain roolista asiassa melko yhtenevä käsitys. Yhdysvaltain keskustiedustelupalvelun toimet niin kotimaassa kuin ulkomaillakin

---

²¹ SK, 3/80, 14–18.

²² SK, 15/80, 20–21.

kommunismiin torjumiseksi lienee hälventänyt monen mielestä epäluuloja Yhdysvaltain kyvystä ja halusta häikäilemättömästikin toteuttaa Trumanin opin mukaista kommunismin patoamista erityisesti liittolaismaissaan. Yhdysvaltain lähetystön tuhoamalla jääneet asiakirjat vahvistivat kaappaajille tämän näkemyksen.²³

Siinä missä Khomeini kertoo Iranilaisten fanaattisuuden ja shiialaisen, järkähtämättömän marttyyriuskon jättävän Yhdysvalloille olemattoman liikkumavaran toimissaan, myös Dev Murarkan näkemys tuntuu olevan se, että niin tai näin, Yhdysvallat edistää toimillaan oikeutettua amerikkalaisvastaisuutta ja anti-imperialismia niin ideologisessa kuin konkreettisessakin mielessä.

2.2 NEUVOSTOMYÖNTEISYYS

Esimerkiksi Iranin ja Yhdysvaltain suhteiden huononemista totutun laisesta Neuvostonäkökulmasta esittelevässä analyysissään Murarka toteaa valtioiden välien huonontumisen olevan Carterin syytä ja sisäpoliittinen juoni tämän uudelleenalinnan edistämiseksi.²⁴

Neuvostoliitto ei ennen vallankumousta ollut toisen maailmansodan aikaista miehitystä lukuun ottamatta Iranin kannalta yhtä oleellinen toimija kuin Yhdysvallat oli vallankumousta edeltäneinä vuosikymmeninä ollut. Tällöin tilanteessa korostuivat Neuvostoliiton kannalta pikemminkin naapurimaan levottomuudet ja sekasorto, kuin suora vihamielisyys suurvaltoja kohtaan yleisesti. Pääpiirteittäin artikkeli kuitenkin edustaa enemmän juuri amerikkalaisvastaisuuden ja neuvostomyönteisyyden näkemystä kuin irrationaalisuuden ja rationaalisuuden vastakkainasettelua.

Murarkan näkemyksen mukaan Neuvostoliitto osoitti tukeaan Iranin vallankumoukselle, vaikka tästä ei analyysissä esitetäkään muita perusteluja tai täsmennystä kuin YK:n asiaa koskeva turvallisuusneuvoston äänestys. Murarka esittää myös Iranilaisten pohjimmiltaan luottavan Neuvostoliiton aseelliseen apuun, mikäli konflikti Yhdysvaltain kanssa eskaloituu. Neuvostoliiton varauksettomaan altruismiin uutta Yhdysvaltain vastaista valtiota kohtaan on kuitenkin vaikeaa uskoa ilman perusteluja, etenkin, kun Neuvostoliitolla oli paljon sosialismimyönteisempiäkin maita, kuten Syyria tuettavanaan. Iranin islamilaiseksi muodostunut ja amerikkalaisvastainen tasavalta lienee toki ollut tervetullut lisä alueella suurvaltojen nollasummapelissä, jossa vain harvalla valtiolla oli etuoikeus olla puolueeton ja sitoutumaton suurvaltoihin nähden.

---

²³ Faath, 2006, 171.

²⁴ SK, 16/80, 72–74.

Myöhemmässä, Time -lehden artikkelissaan Murarka esittää Yhdysvaltain aktiivisen, joskin lopulta epäonnistuneen erikoisoperaation panttivankien palauttamiseksi vain verukkeena sille, että Yhdysvallat pyrki todellisuudessa kaappaamaan itse Khomeinin ja muita iranilaisia avainhenkilöitä.²⁵

Lyhyesti sanottuna Murarkan esittämät näkemykset tapahtumista ja niiden syistä poikkeavat täysin Yhdysvaltain versiosta. Osittain tästä syystä Murarkan artikkelit ovatkin perusteltu lisä tarkasteltaviin artikkeleihin. Ne ilmentävät konkreettisesti sitä informaatioilmapiirin kahtiajakoisuutta, jossa Suomen Kuvalehtikin kyseisenä ajankohtana luovi, tavoitteenaan muodostaa kahdesta vastakkaisesta näkemyksestä koherentti ja objektiivisuuden ihanteisiin vastaava kertomus.

Se, saavutettiinko tuo tavoite sisällyttämällä lehteen Dev Murarkan artikkelien kaltaisia tekstejä jää arvioitavaksi. Jukka Tarkka luonnehtii teoksessaan Karhun kainalossa suomalaista tiedotusilmapiiriä seuraavasti: ”Valtalehdistö alkoi julkaista Neuvostoliittolaisten tietotoimistojen kolumnistien tekstejä ei niiden journalistisen loistokkuuden takia vaan siksi, että se kuului asiaan”.²⁶ Tämä luonnehdinta näyttää pätevän jossain määrin myös amerikkalaislehtiin, joissa Murarkan artikkeleita myös julkaistiin.

Sikäli, kun suuri osa Murarkan artikkeleista oli kuitenkin ostettu muista länsimaisista lehdistä, ei hänen artikkeliansa näkyvyyttä Suomen Kuvalehdessä voida kuitenkaan pitää aukottomana todisteena juuri suomalaisen lehdistön tai median erityisestä neuvostomyönteisyydestä.

Murarkan artikkelien ansioksi Suomen Kuvalehden uutisoinnin kokonaisuudessa voidaankin nähdä lähinnä niiden tarjoama, ikään kuin kaksinkertainen ulkopuolisen perspektiivi lehden linjalle. Ensinnäkin; Murarkan artikkelit olivat ainoita, joissa Neuvostoliiton näkökulmaa tuotiin aktiivisesti esiin. Ja toiseksi; Murarkan artikkelit oli usein ostettu muista, vakiintuneista länsilehdistä, mikä voidaan tulkita kertovan myös näiden lehtien kotimaiden asenne- ja tiedotusilmapiiristä. Sama näkyy myös esimerkiksi Mohammed Heikalin artikkelin julkaisussa alkujaan Time -aikakauslehdessä.

3 RATIONAALISUUS JA IRRATIONAALISUUS

Jo tutkimustyön alkuvaiheessa kävi selväksi, että erityisesti rationaalisuuden ja irrationaalisuuden teemat ovat merkittävässä roolissa panttivankikriisiä koskevassa uutisoinnissa. Iranilaisten toimia ymmärtävästi tulkitsevia sekä näiden toimiin käsittämättöminä suhtautuvia kirjoituksia esiintyy aineistossa ja niiden suhde muuttuu aineistossa panttivankikriisin etenemisen myötä. Ymmärrys ja

---

²⁵ SK, 19/80, 78–82.

²⁶ Tarkka, 2012, 267.

hyväksyntä Iranilaisten toimia ja niiden oikeutusta kohtaan kasvaa aineistossa loppua kohden, kun tapahtumista saadun tiedon määrä on ajan myötä kasvanut. Tästä herääkin kysymys; voidaanko rationaalisuuden näkemyksen yleistymistä pitää kasvaneen uutisoinnin ja lisääntyneen tiedon ansiona?

Rationaalisuuden narratiivin alle luen tutkimuksessani myös oikeutuksen käsitteen, jolla tarkoitan niin kirjoittajan kuin oletetusti lukijankin kokemaa ymmärrystä iranilaisten toimia kohtaan oikeutettuina ja loogisina. Irrationaalisuuden kanssa käsittelen sekä itse tapahtumien kaoottisuutta korostavaa kirjoittelua, että kirjoituksia, joissa iranilaisten toimet nähdään epäoikeudenmukaisina.

Tapahtumien ja erityisesti iranilaisten toimijoiden rationaalisuuden ja irrationaalisuuden vastakkainasettelua ilmentäviä artikkeleita esiintyy aineistossa melko runsaasti, joskin suurin osa tätä näkemystä edustavista artikkeleista onkin sisällöltään huomattavan monipuolisia ja tarjoavat hyvän mahdollisuuden tarkastella iranilaisten toimijuutta molemmista näkökulmista.

Rationaalisuutta korostavista artikkeleista on helppoa olettaa, että iranilaisten vaatimukset oikeudenmukaisuudesta ja kohtuullisuudesta olisivat olleet samanlaisia riippumatta siitä, esitetäänkö ne Yhdysvalloille vai Neuvostoliitolle, järjestelmällä ei siis ollut väliä, vain sorretun ja sortajan roolilla sekä epäoikeudenmukaisuuden kokemuksella.²⁷

3.1 RATIONAALISUUS

Rationaalisuuden näkemystä artikkeleissa ilmentää puhtaimmin sosiologin sekä rauhan- ja konfliktitutkimuksen professorin Johan Galtungin analyysi maailmanpolitiikan tilasta ja tulevaisuudesta,²⁸ jossa tosin korostuu myös islamin rooli Iranin vallankumouksessa ja sen odotetuissa seurauksissa maailmanpolitiikalle. Analyysissään Galtung povaa juuri Iranista islamilaisen maailman johtajaa ja islamista aatteena aiempaa vaikutusvaltaisempaa vaikutinta globaalissa mittakaavassa. Hänen tulkintansa Iranin, ja laajennuksena islamin vaikutusvallan kasvusta liittyy olennaisesti yhteen Yhdysvaltain roolin ja vaikutusvallan horjumiseen, joka Galtungin tulkinnassa on seurausta juuri panttivankikriisistä.

---

²⁷ Pesaran, 2008, 6. ²⁸

SK, 7/80, 38–39.

Rationaalisuuden näkemys on Galtungin analyysissä poikkeuksellisen vahvassa roolissa, sillä hän esittää suorasti iranilaisten vaatimusten ja siten myös toimien olevan moraalisesti oikeutettuja ja kohtuullisia Yhdysvaltain Iraniin kohdistamien toimien seurauksena. Näkemystä hän perustelee varsin suorasanaisesti kertaamalla juuri Teheranin suurlähetystön roolia vuoden 1953 vallankumouksessa.

Teemoittelun kannalta artikkeli on sikäli mielenkiintoinen, että sisällöltään se vastaa melko pitkälti esimerkiksi Khomeinin näkemyksiä Hatamille antamassaan haastattelussa, silti hänen näkemyksensä edustavat teemoittelussa amerikkalaisvastaisuutta siinä missä Galtungin esittämänä kritiikki Yhdysvaltoja kohtaan edustaa iranilaisten rationaalisuutta asiassa. Tähän vaikuttaa osaltaan se, että haastateltavien tapa esittää näkemyksiään poikkeaa toisistaan Khomeinin esittäessä kantansa paljon Galtungia jyrkemmin sanankääntein.

Mielenkiintoista Galtungin artikkelissa on myös hänen tekemänsä rinnastus islamilaisen utopian ja vihreän liikkeen tavoitteiden välillä. Rinnastus on mielenkiintoinen ja ajankohtainen siinä mielessä, että 1970-luvun loppu oli käännteentekevä sekä islamin että vihreän liikkeen politisoitumiselle. Erityisesti suomalaisesta näkökulmasta vihreän liikkeen vertaaminen politisoituvaan ja vaikutusvaltaansa kasvattavaan islamiin on mielenkiintoista, sillä Koijärven tapahtumat ja orastavan vihreän liikkeen esiinmarssi olivat herättäneet Suomessa suurta mediahuomiota juuri edellisenä vuonna.²⁸

Galtungin tapa rinnastaa kansalaistottelemattomuutta ja suoran toiminnan keinoja kaihtamaton vihreä liike islamilaiseen vallankumoukselliseen liikehdintään vaikuttaa ensilukemalta varsin rajulta, joskin Galtungin sävy kirjoituksessa on hyvin maltillinen. Vaikka Galtungin tavoitteena lieneekin ollut ilmiöiden rinnastaminen kontekstoinnin ja samaistuttavuuden kannalta, ei hänen kirjoituksensa merkitystä radikalisoinnin pelkoa lisäävänä tekijänä voida täysin poissulkea. Jos siis jo ensimmäisiä askeleitaan ottava vihreä liike kykeni mobilisoimaan pääosin nuoria ihmisiä kahlitsemaan itsensä kaivinkoneisiin, mitä siltä voitiin odottaa tulevaisuudessa, jos se rinnastettiin utopistiseen ajatteluun, jonka voimalla miljoonat ihmiset saatiin toisaalla osallistumaan hurmokselliseen ja tarpeen vaatiessa väkivaltaiseenkin vallankumoukselliseen toimintaan? ²⁹ Lopulta rinnastuksen päätteeksi tuntuu kuitenkin olevan se, että maassa kuin maassa etenkin nuoret ihmiset olivat alkaneet kanavoida

---

²⁸ Siltala & Vares, 2016, 299. ²⁹

Akbarzadeh & Baxter, 2018, 101. ³¹

Feste, 2010, 104.

tyytymättömyyttään vallitsevaan asiintilaan tavoittelemalla parempaa elämää, utopiaa, suoran toiminnan keinoin. Jokseenkin vastaavanlaista opiskelijanuorison suoraa toimintaa oli Suomessakin todistettu jo kymmenen vuotta aiemmin Vanhan valtauksen yhteydessä.

Vaikka Vanhan valtaus olikin luonteeltaan huomattavasti rauhallisempi protesti ja sen vaikutukset rajoittuivatkin lähinnä osanottajiensa voimaantumiseen, voidaan siinä nähdä yhtymäkohtia erityisesti Teheranin Yhdysvaltain lähetystön keväiseen valtaukseseen.³¹ Marraskuun valtauksessa maan olosuhteet olivat kuitenkin jo sillä tolalla, että valtaus eskaloitui panttivankitilanteeksi, jota Iranin hallinto kykeni hyödyntämään politiikassaan. Suomen Kuvalehden artikkeleissa tällaista suoraa rinnastusta ei esiinny, mutta lukijoiden ja kirjoittajienkin mielessä nuorison riekkumiset kotimaassa lienevät olleet vielä kohtuullisen tuoreessa muistissa, semminkin, kun Vanhan valtauksen ajoista 70-luvulla huipentunut taistolaisuus ja nuorison muu politisoituminen oli vielä ajankohtaisempaa.²⁹

Vaikka Jukka Tarkka perkaakin tapahtumia kirjassaan Karhun kainalossa tukevasti jälkiviisauden turvin, ei hän ole varmasti ollut yksin näkemyksineen, joiden mukaan: "Monille kääntymys radikaalivasemmistoon oli hurmoksellinen tapahtuma, jota voi verrata uskonnolliseen herätykseen".³⁰ Voidaankin otaksua, että lehden vähittäisestä uudistumisesta 1978 ja jo aiemmasta "aukeamisesta vasemmalle"³¹ huolimatta lukijakunnassa oli yhä niitä, joille yhteys nuorison toteuttamien lähetystökaappauksen, Vanhan valtauksen, taistolaisuuden ja Kojjärvi -liikkeen välillä oli ilmeinen.

Tapani Ruokasen artikkeli shaahin viimeisistä vaiheista numerossa 31/80 jatkaa pitkälti samaa linjaa listatessaan syitä vallankumoukselle, mikä toimii tehokkaana osoituksena lehden uutisointilinjan jatkuvuudesta ja muuttumattomuudesta. Vaikka Ruokanen käy artikkelissaan läpi vallankumouksen kulkua osana shaahin elämäntarinaa varsin kattavasti, on lähetystökaappaus ja panttivankikiiri kuitattu artikkelissa varsin lyhyesti: "...Iranin muslimijohtajat vaativat shaahin luovuttamista tilille teoistaan Iraniin ja ns. opiskelijat kaappasivat marraskuussa 1979 yli 60 Yhdysvaltain diplomaattia ja muuta lähetyshenkilökuntaan (sic.) kuuluvaa panttivangeiksi." Myöhemmin Ruokanen kirjoittaa Iranin mielenkiinnon shaahin henkilöä kohtaan lopahtaneen ja vaatimusten kohdistuvan lähinnä

---

²⁹ SK, 5/81, 61. Sakari Virkkusen Miten maa makaa? -palstalla hyvä esimerkki suhtautumisesta nuorison poliittiseen toimintaan, kansalaistottelemattomuuteen.

³⁰ Tarkka, 2012, 316.

³¹ Siltala & Vares, 2016, 280. ³⁵

Feste, 2010, 119–138.

tämän omaisuuden palauttamiseen Iraniin ja Yhdysvaltain esittämään anteeksipyyntöön shaahille antamastaan tuesta, joka vielä tuossa vaiheessa panttivankineuvotteluja kuului Iranin vaatimuksiin tilanteen ratkaisemiseksi.

Esimerkiksi Karen Feste tarjoaa teoksessaan *Terminate Terrorism* panttivankineuvotteluissa yli vuoden aikana tehdyistä lukuisista sopimusehdotuksista sisältöineen hyvin tarkan ja kokoavan kuvan, mikä osaltaan auttaa ymmärtämään sitä, mistä panttivankineuvotteluissa oli konkreettisella tasolla kyse.³⁵

Artikkelissa erityistä huomiota kiinnittää Ruokasen ilmaisu ”ns. opiskelijat” hänen kerratessaan lyhyesti lähetystökaappausta. Sikäli, kun jo tuolloin oli tiedossa, että lähetystövaltauksen toimeenpanijat olivat suurilta osin opiskelijoita, minkä myöhempi kirjallisuuskin allekirjoittaa, on Ruokasen lisäys huomiota herättävä ja vaikuttaa lähinnä kirjoittajan omalta, henkilökohtaiselta kannanotolta.

Ilmaus ”niin sanottu” opiskelijoista puhuttaessa luo kuvaa näiden roolin häilyvyydestä ja tulkinnanvaraisuudesta. Toki kaappaajat olivat lähetystöä vallatessaan ja panttivankeja ottaessaan ehkä enemmän juuri kaappaajia kuin opiskelijoita, mutta Ruokanen tuntuu lähinnä kyseenalaistavan näiden opiskelijuuden kuin yleisen toimijuuden luonteen. Syitä tähän on tietysti useita, kuten esimerkiksi se, että valtauksen ydinryhmän kerrotaan olleen islamilaisten opiskelijaliikkeiden jäseniä, joiden katsottiin kenties keskittyneen pikemminkin vallankumoukselliseen toimintaan ja mobilisointiin kuin akateemisiin opintoihin.

Ruokasen ilmaus ja sen sisältämä kyseenalaistus antavat kuitenkin ymmärtää, että tässä tapauksessa juuri opiskelijuus ja vallankumouksellinen toiminta olisivat kirjoittajan mielestä jotenkin toisensa poissulkevia asioita. Voidaan pohtia, kumpusiko Ruokasen näkemys suomalaisesta kontekstista, jossa 1970-luvun politisoituneisuus oli saattanut hyvinkin antaa kuvan keskinäisestä poissulkevuudesta niin sanotusti todellisen opiskelun ja jonkinlaisen poliittista toimintaa verhoavan näennäisopiskelun välillä. Suomen Kuvalehden ja sen toimittajien aiempi kirjoittelu etenkin suomalaisista opiskelijoista voisi valottaa tätä näkemystä. Kenties taistolaiset ja muut aktivistit yliopistoissa olivat agitoinnillaan vieneet joidenkin toimittajienkin silmissä uskottavuutta opiskelun ja poliittisen aktivismin todelliselta yhteensovittamiselta.

Tämä kysymys on syytä heijastaa Suomen Kuvalehden jo aiemmin esille nostamaani porvarilliseen maineeseen everstinleskien lehtenä sekä toisen päätoimittaja Mauno Saaren ja hänen ”troikkansa” pyrkimykseen uudistaa lehteä avaamalla sitä kohti ”tavallista kansaa”. Iranilaisten opiskelijoiden oma

näkemyksiä asiasta puuttuu Suomen Kuvalehden artikkeleista käytännössä kokonaan, joskin lähetystövaltauksen ajoittuminen neljänteen marraskuuta, jota tuolloin juhlittiin Iranissa Opiskelijoiden päivänä ³² , kertoo melko selvästi valtauksen osallistuneiden opiskelijoiden näkemyksestä omasta identiteetistään.

3.2 IRRATIONAALISUUS

Iranilaisten ja koko vallitsevan tilanteen irrationaalisuutta puhtaasti korostavia artikkeleita löytyi vastaavasti aineistosta melko vähän, pidempiä tekstejä vain yksi kappale. Kyseessä on People – lehden artikkeli,³⁴ jossa entinen Yhdysvaltain ulkoministeri Henry Kissinger kertoo syitä shaahin Iranista pakenemisen taustalla. Artikkelissa Kissinger pitkälti sivuuttaa jo aiemmin mainitut historialliset seikat lähetystökaappauksen taustalla ja nostaa esille näkemystä irrationaalisesta toiminnasta, jonka ainoa motivaatio on katkeruus Yhdysvaltain velvollisuudentunnosta tehdystä humanitaarisesta ratkaisusta antaa arvostetulle liittolaiselle turvapaikka Yhdysvalloissa. Vielä räikeämmin Kissinger sivuuttaa Lähi-Idän laajemman amerikkalaisvastaisuuden historialliset syyt esittämällä lähetystökaappauksen ja siihen liittyneet vaatimukset kyseisten maiden kateutena Yhdysvaltoja kohtaan sekä pyrkimyksenä kääntää omien kansalaistensa huomio Yhdysvaltoihin sisäpoliittisten ongelmien sijaan.

Vaikka Kissinger esittääkin varsin kärkeviä näkemyksiä Iranin hallinnon motiiveista, leimaten ne esimerkiksi kateudeksi Yhdysvaltoja kohtaan, on hänen kirjoituksessaan myös tutkimuskirjallisuudessa laajasti jaettu näkemys siitä, että Iranin uusi hallinto käytti tilannetta kääntäkseen kansalaistensa huomion pois sisäisistä ongelmista kanavoimalla kansan tyytymättömyyttä ulkopuoliseen viholliseen. Kissingerin näkemyksiä tarkasteltaessa on kuitenkin pidettävä mielessä, että shaahin pääsy Yhdysvaltoihin oli juuri Kissingerin itsensä vaikuttamistyön tulosta.³³ Kissingerin kirjoituksen teemoittelu irrationaalisuuden näkemyksen alle sisältää monien muiden artikkelien tapaan haasteensa.

Vaikka Kissingerin kirjoitus onkin kärkeästä ja esittää Iranin hallinnon opportunistisessa ja jossain määrin irrationaalisessakin valossa, on myönnettävä, että Khomeinin hallinnon pyrkimys käyttää shaahin pakoa ja panttivankitilannetta hyväkseen on itseasiassa varsin rationaalinen liike otettaessa

---

³² Feste, 2010, 105.

³⁴ SK, 51/79, 64–66.

³³ Feste, 2010, 105.

huomioon sen myöhemmät vaikutukset hallinnon kykyyn vakiinnuttaa asemansa ja tiivistämällä rivejään sekä otettaan maasta ja kansasta.³⁴

Suomen Kuvalehden linjan kannalta People -lehden artikkelin kaltainen kirjoitus ja siinä esitetyt näkemykset ovat looginen osa panttivankikriisin tasapuolista käsittelyä. Kissingerin esittämät kärkkäätkin näkemykset asettuvat esimerkiksi juuri Khomeinin ja Galtungin haastattelujen avulla mittasuhteisiinsa. Kissingerin näkemysten voidaan myös katsoa edustaneen monia tavan amerikkalaisia, joiden usein jyrkkäkin suhtautumista panttivankitilanteeseen sivutaan monissa Suomen Kuvalehden artikkeleissa.

Marketta Kopinskin kirjoitus avaa niitä vihan tunteita, joita panttivankikriisin aikana esiintyi niin Yhdysvalloissa kuin Iranissakin.³⁵ Eryityisesti analyysi syventyy yhdysvaltalaiseen ajatteluun panttivankikriisin jälkimainingeissa. Jonkin verran aiemmassa uutisoinnissa käsiteltyä iranilaisvastaisuutta Yhdysvalloissa Kopinski tarkastelee hyvinkin kriittisesti nostamalla esille yhdysvaltalaisen yksipuolisen kuvan Iranilaisten taustavaikuttimista. Kiiluväsymäisistä ja aseita heiluttelevista fanaatikoista ja partaniekoista yhdysvaltalaisen koteihin jatkuvalla syötöllä välitetyt kuvat ovat tehneet tehtävänsä ja Kopinski kirjoittaakin monen yhdysvaltalaisen jo pitävän Irania perivihollisenaan.

Osapuolten tuomitsemisen sijaan Kopinski tuntuukin omalla kirjoituksellaan lähinnä peräävän muunkin tiedonvälityksen ja median tasapainoisuutta ja kiihkottomuutta asiassa. Iranilaisten motiivien syvällisempää ymmärrystä peräsi vuotta aiemmin numerossa 2/80 myös Sakari Virkkunen Miten maa makaa –palstallaan, joskin huumorin kautta.⁴¹ Toimittajien omat vetoomukset näen sekä lisääntyneen tiedon tuloksina että mahdollistajina. Näin tiedon lisääntymisen voidaan nähdä edistäneen iranilaisten rationaalisuutta korostavaa näkemystä Suomen Kuvalehden uutisoinnissa.

4 ISLAM JA MAALLISET IDEOLOGIAT

Kolmantena teemana Suomen Kuvalehden artikkelien analysoinnissa käytän islamin ja maallisten ideologioiden esittämistä panttivankikriisin taustavaikuttimena ja motivaationa. Vallankumouksen

---

³⁴ Feste, 2010, 105.

³⁵ SK, 5/81, 72–73.

⁴¹ SK, 2/80, 27.

ideologisista taustavaikuttimista kokonaisuudessaan on esitetty useita tulkintoja, joissa kuitenkin korostuvat juuri islamin ja uskonnollisten auktoriteettien kokoava vaikutus, jolla useat erilaiset vallankumoukselliset toimijat saatiin yhdistettyä shaahin vastustamisen taakse. Kuitenkin siinä, missä islam esiintyy vallankumouksessa määrittävänä tekijänä, ei lähetystökaappaukseen tai panttivankikriisiin liitetä nimen tasolla mitään ideologiaa. Tapahtumaa ei siis tunneta nimellisesti islamilaisena lähetystökaappauksena tai sosialistisena panttivankikriisinä. Kuten aiemmin mainitsin, lähetystövaltausta pidetään laajalti hallinnon kannalta spontaanina, protestinmaisena liikehdintänä, jonka pitkittyminen ja muuttuminen panttivankitilanteeksi loi Iranin uudelle johdolle mahdollisuuden hyödyntää tilannetta ja siten antaa sille merkityksiä, joita tapahtumaan ei välttämättä alkujaan liittynyt.

Yleinen käsitys on, että valtauksen osallistuneista suuri osa oli vallankumouksen mobilisoimia opiskelijoita ja nuoria, jotka olivat paikalla esittämässä vaatimuksiaan Yhdysvaltoja kohtaan. Paikalla oli runsaasti muutakin väkeä, paljolti passia ja muita asiakirjoja jonottaneita iranilaisia, jotka usein pyrkivät vallankumouksen jaloista pois. Yhdysvaltain lähetystön valtaus marraskuussa 1979 ei ollut suinkaan ainoa kerta, kun länsimainen edustusto joutui tyytymättömyyttään kanavoineiden iranilaisten kohteeksi.³⁶

Kuten helmikuussa tapahtuneesta, lyhyestä lähetystövaltauksesta voidaan päätellä, oli Yhdysvaltain lähetystöllä vuoden 1953 vallankumouksen takia erityinen merkitys iranilaisille, jotka pitivät paikkaa eräänlaisena Iranin sortamisen keskittymänä. Tämän voidaan nähdä oikeuttaneen juuri Yhdysvaltain lähetystön valtauksen. Iranilaiset eivät tämän tulkinnan mukaan siis vallanneet diplomaattisen koskemattomuuden suojaamaa aluetta täynnä siviilejä, vaan vihollisen legitiimin johtokeskuksen, joka oli Iranin vastaisissa toimissa ennenkin ollut oleellisessa asemassa. Hyvin asian tiivistää Ajatollah Khomeini itse Mohammed Heikalille antamassaan haastattelussa todetessaan: "Kaikki ihmiset Amerikan suurlähetystössä olivat vakoilijoita."⁴³

4.1 ISLAM

Suomen Kuvalehden artikkeleissa islamin merkitys lähetystökaappaukselle jää melko vähäiseksi.

---

³⁶ Feste, 2010, 104. ⁴³

SK, 03/80, 17.

Vaikka islamin ja erityisesti sitä vallankumouksessa henkilöineen Khomeinin roolia käsitelläänkin sivujuonteena useassa artikkelissa, on islamia lähetystökaappauksen vaikuttimena suoraan käsitteleviä artikkeleita aineistossa vain kaksi kappaletta.

Ensimmäinen on Kari Kyheröisen reportaasi numerossa 48/79, jossa hän esittelee uuden islamilaisen vuosisadan alkua ja muharram –kuukauden viettoa.³⁷ Toinen artikkeli on Jussi Aron artikkeli numerossa 2/80, jossa syvennyttään islamin luonteeseen ja erityisesti shiialaisuuden ja sunnalaisuuden eroihin.³⁸ Mielenkiintoista artikkeleissa on se, että vaikka ne käsittelevätkin ajankohtaista aihetta, panttivankikriisiä ja vallankumousta, ovat ne yleiseltä ulosanniltaan kuin tietoisukuja ja lyhyitä perehdytyksiä islamiin uskontona ja yhteiskunnallisena ilmiönä. Toimituksen kannalta tavoite on tietysti jalo, sillä näitä tietoja voidaan pitää oleellisina panttivankikriisin ja vallankumouksen ymmärtämiselle.

Artikkeleiden julkaisuajankohta on mielenkiintoinen, sillä kuten lehtien numeroista voidaan nähdä, ne ovat ilmestyneet varsin pian lähetystökaappauksen jälkeen loppuvuodesta 1979 ja alkuvuodesta 1980. Mielenkiintoiseksi tämän ajankohdan tekee se, että toimitus näki tarvetta selittää islamin olemusta ja käytäntöjä lukijoilleen juuri yhteydessä panttivankikriisiin, eikä esimerkiksi vallankumouksen yhteydessä aiemmin. Syynä saattaa olla se, että vallankumouksen islamilainen luonne korostui vasta vuoden 1979 puolella Khomeinin palattua Iraniin ja erityisesti panttivankikriisin myötä, kun Khomeinin uskonnollisen hallinnon ja muiden vallankumouksellisten toimijoiden suhteen todellinen luonne alkoi valtakamppailun myötä valottua myös ulkomaisille tarkkailijoille.³⁹

4.2 MAALLISET IDEOLOGIAT

Maallisempia vaikuttimia lähetystökaappauksen taustalla luotaavia artikkeleita aineistosta löytyi vastaavasti muutama kappale, joskin maallisten ideologioiden, kuten poliittisten ja taloudellisten suuntausten vaikutusta panttivankikriisiin tarkastellaan monien laajempien artikkelien yhteydessä. Maallisen ja etenkin taloudellisen näkökulman tarkkuutta panttivankikriisin käsittelyssä tukee sekin, että panttivangit vapautettiin vasta tammikuussa 1981, vaikka shaahi oli kuollut jo heinäkuussa 1980. Tämä kertoo osaltaan Khomeinin ja Iranin halusta ottaa panttivangeista kaikki hyöty irti suhteessa

---

³⁷ SK, 48/79, 18–21.

³⁸ SK, 2/80, 48–50.

³⁹ Faath, 2006, 170. Feste, 2010, 105. Hooglund & Keddie, 1982, 147.

Yhdysvaltoihin, myös taloudellisessa mielessä. Maallisten ideologioiden näkemykseen keskittyviä artikkeleita ovat esimerkiksi 47/79 numerossa ilmestynyt, Bazarganin toimintaa tarkasteleva artikkeli⁴⁰ sekä myöhemmässä numerossa 50/79 ilmestynyt The Sunday Timesin artikkeli, jossa syvennytään shaahin ja tämän perheen talousasioihin, etenkin valtiolta varastetuiksi katsottujen varojen näkökulmasta.⁴¹

Etenkin The Sunday Timesin artikkeli on omiaan luomaan lukijoissaan vastakaikua vallankumouksen ja siten myös lähetystökaappareiden vaatimuksia kohtaan. Täten artikkeli on oivallinen esimerkki myös työn metodologisesta haasteesta jakaa artikkeleita esimerkinomaisesti edustamaan yhtä näkemystä kerrallaan, luonteeltaanhan se sopisi aivan yhtä hyvin edustamaan rationaalisuuden näkemystä.

Kuitenkin talous- ja raha-asioihin keskittymisen takia artikkeli keskittyy pikemminkin taloudelliseen epäoikeudenmukaisuuden kokemukseen kuin varsinaiseen konkreettiseen aikomukseen parantaa Iranin ja iranilaisten asemaa tyhjentämällä entisen monarkin henkilökohtaiset pankkitilit.

Bazarganin toimintaa ja yhteydenottoa Yhdysvaltoihin käsittelevä artikkeli on huomattavasti laajempi ja siinä esiintyykin maallisten ideologioiden näkemyksen lisäksi myös irrationaalisuutta korostavaa näkemystä. Maallisten vaikuttimien edustajaksi artikkeli valikoitui kuitenkin siitä syystä, että se nostaa esille Iranin vallankumousohallinnon kahtalaisen luonteen toisaalta Khomeinin hallinnassa olevana teokratiana ja toisaalta Bazarganin maallisena vallankumousohallintona, jolle monet

Khomeinin pappishallinnon toimet vallankumouksen aikana eivät olleet itseisarvoisen hyväksyttäviä.

Artikkeli keskittyykin paljolti Bazarganin ilmaisemaan pettymykseen vallankumouksen puolesta toimimisessa sen jälkeen, kun Khomeinin todellinen vaikutusvalta alkoi paljastua vallankumousohallinnon sisällä. Bazargan erosikin tehtävästään hyvin nopeasti lähetystökaappauksen alettua.⁴²

Bazarganin esittäminen samanaikaisesti sekä ihmisoikeuksien että demokratian puolustajana ja Khomeinin vaikutusvallan vastustajana ovat mielenkiintoinen assosiaatio otettaessa huomioon suomalaisten lukijoiden tällöin saama kuva Iranin uskonnollisesta johdosta. Bazarganin ulostulo Khomeinin todellisesta vaikutusvallasta korostaa vallankumouksen islamilaisuutta ja hänen

---

⁴⁰ SK, 47/79, 17.

⁴¹ SK, 50/79, 63.

⁴² Feste, 2010, 105.

vastakkainasettelunsa Khomeinin kanssa voidaan todeta esittävän nimenomaan maallinen hallinto ihmisoikeuksien, modernisaation ja demokratian takaajana Khomeinin pappisvallan sijasta. Voidaankin kysyä; millaisen kuvan tämä on jättänyt lukijoille Iranin todellisesta vallasta, jos vain maallinen hallinto on kiinnostunut edellä mainituista arvoista, eikä sen todellisesta vallasta tai edes pysyvyydestä jää mitään takeita?⁴³

Artikkelien uutisoinnin jaotteluminen islamilaisuutta korostavaan näkemykseen ja iranilaisten toimijoiden maallisuutta korostavaan näkemykseen on ollut teemoittelun kenties haastavin osuus. Maallisuuden ja uskonnollisuuden vastakkainasettelun problematiikka on tutkimuksessa läpitunkevaa, sillä osaltaan se kumpuaa aineistosta itsessään ja osaltaan tutkijan omasta, länsimaisesta ajattelusta, jossa uskonnon ja maallisten ideologioiden vastakkainasettelu ja erottelu on olennaisessa osassa.⁴⁴

Uskonnon erotteluminen maallisista ideologioista ja politiikasta on ongelma, johon myös liskola gradussaan syventyy Suomen suurlähetystön aineistojen kautta. Suurlähetystön käsityksiä leimaa kyvyttömyys täysin sisäistää politiikan ja uskonnon erottelamattomuus Iranin vallankumouksen kontekstissa. Kun uskonto on tässä kontekstissa arkinen asia, joka näkyy niin sosiaalisissa suhteissa kuin taloudessakin, on sitä mahdotonta täysin erotella niin sanotusta maallisesta politiikasta.

Vaikka liskolan Pro gradu käsittelee suurlähetystön ymmärrystä vallankumouksesta, eikä panttivankikriisistä, uskon, että hänen havaintonsa on sovellettavissa myös panttivankikriisin tarkasteluun. Lähetystökaappaus ja panttivankikriisi oikeastaan tiivistävät ne monet ongelmat, joita vallankumouksen laajempaan ymmärtämiseen liittyi, sillä se oli jopa vallankumouksen tapahtumien mittapuulla erityisen yllättävä ja, ainakin länsimaisten tarkkailijoiden silmin, sekava tapahtuma.

Kuitenkin SK:n artikkeleissa on nähtävissä uutisoinnin jaottelua näiden kahden eri teeman alle, vaikka niiden erottelu onkin monilta osin hyvin häilyvää. Vaikka SK:n ja sen toimittajien tavoitteet ja edellytykset ovatkin erilaiset kuin Suomen suurlähetystön diplomaateilla, voidaan molempien raportoinnissa nähdä samoja ongelmia; kyvyttömyyttä ymmärtää raportoinnin kohdetta ulkopuolisesta näkökulmasta. Vaikka Iranin vallankumouksen jälkeisessä hallinnossa onkin erotettavissa kaksi selkeää tasoa; uskonnollinen ja maallinen, ei näiden tasojen soveltaminen

---

⁴³ Hooglun & Keddie, 1982, esittää juuri Bazarganin hallinnon liiallisen maallisuuden syyksi lähetystökaappaukselle, 158.

⁴⁴ Tuomi & Sarajärvi, 2009, 96. Tutkijan omien ennakkokäsitysten auki kirjoittamisesta.

suoraan Iranilaiseen yhteiskuntaan laajemmin ole totuudenmukaista. Suomen Kuvalehti kykeni kuitenkin reagoimaan epäkohtaan nopeasti, mistä kertoo laajojen, taustoittavien artikkelien julkaisu.

5 UUTISOINNIN PÄÄTTYMINEN

Panttivankitilanteen voidaan katsoa päättyneen molempien maiden hallintojen väsyessä panttivankikriisiin aiheuttamaan ”ylimääräiseen” vaivaan muiden, kiireellisempien tapahtumien seurauksena. Yhdysvaltain osalta tällaisena tapahtumana pidetään usein presidentinvaalia 1980, jossa Ronald Reagan syrjäytti Jimmy Carterin, monien tulkintojen mukaan osaltaan juuri panttivankikriisin seurauksena.⁴⁵ Heikkona esitetyn Carterin tilalle noussut Reagan osoitti panttivankitilanteen ratkaisulla omaa kykyään vahvaan johtajuuteen, joskin tuoreella presidentillä voidaan ajatella olleen asian ratkaisuun ”puhtaalta pöydältä” paremmat mahdollisuudet, kuin loppukaudellaan kriisin tiimellyksessä ryvettyneellä Carterilla.

Iranin osalta vastaava ajankohtaisempi kriisi oli Iranin ja naapurimaa Irakin välille vuonna 1980 syttynyt verinen sota, joka kesti lopulta kahdeksan vuotta ja tulisi vaatimaan tuoreelta valtiolta kaiken liikenevän huomion ja resurssit.⁴⁶ Yhdysvallat toivoikin sodan painostavan Irania vapauttamaan panttivangit vastineeksi aseavusta.⁴⁷ Symbolisessa mielessä Yhdysvaltoja vastaan kohdistuneen, kansaa uuden hallinnon taakse yhdistänyt voimannäyttö tuli näin Irakin vastaisessa sodassa korvatuksi vielä merkittävämmällä voimainponnistuksella, jonka vaikutusta nykyisen Iranin islamilaisen tasavallan identiteetille ei voida liiaksi korostaa.

Tutkielman aikarajauksen puitteisiin sijoittuu useita kuvareportaaseja, jotka esittelevät laajasti sekä Iranin vallankumousta että panttivankikriisiä. Tutkimuksen rajauksen kannalta oleellisimmaksi muodostuu Tapani Ruokasen reportaasi vapautettujen panttivankien paluusta Yhdysvaltoihin ja vastaanotosta välietapilla Frankfurtissa.⁴⁸ Ruokasen reportaasia voidaan pitää eräänlaisena

---

⁴⁵ Akbarzadeh & Baxter, 2018, 101.

⁴⁶ Feste, 2010, 108.

⁴⁷ Ashton & Gibson, 2013, 165.

⁴⁸ SK, 5/81, 68–71.

panttivankikriisin päätepisteenä, vaikka toki tapahtuman jälkimainingit jatkuvatkin vielä vuosikymmeniä panttivankien vapauttamisen jälkeen.

Kuvareportaasien sekä panttivankien vapautumista käsitelleiden artikkelien lisäksi tutkimusajankohdan lopulla esiintyy useita panttivankikriisiä Yhdysvaltain presidentinvaalien näkökulmasta käsittelevää artikkelia. Vaikka presidentinvaaleja ja Yhdysvaltain sisäpolitiikkaa sivutaankin panttivankikriisiä käsittelevissä artikkeleissa jo aiemmin, näiden artikkelien esiintyvyyden painottuminen tarkasteluajankohdan loppupuolelle havainnollistaa uutisoinnin ja uutisilmapiirin painopisteen vähittäistä siirtymistä panttivankikriisin tarjoamasta draamasta takaisin tavanomaisempiin uutisaiheisiin, kuten juuri Yhdysvaltain presidentinvaaleihin.⁴⁸

Siirtymää etäämmälle, pois itse panttivankidraamasta ilmentää Time –lehden artikkeli, jossa kerrataan panttivankien vapauttamista valmistelleita rahansiirtoja. Vaikka Suomen Kuvalehden oma linja huomioikin varsin onnistuneesti sekä Yhdysvaltain että Iranin näkökulmat, on Time –lehden artikkelin olemus ikään kuin asiaa alleviivaava.⁴⁹

Artikkeli teroittaa Yhdysvalloissa vallalle päässeeseen käsityksen mukaan ”barbaareille” maksettujen ”lunnasrahojen” olevan todellakin itseasiassa Iranin valtiolle kuuluvia, ulkomaisille pankkitileille jäädytettyjä varoja, jotka nyt sopimuksen myötä päätyvät takaisin Iranin valtion hallintaan. Tämä voidaan tulkita kommentiksi Yhdysvalloissa levinneelle narratiiville, jonka mukaan iranilaisten toimet olivat epäoikeudenmukaisia ja irrationaalisia.

Alleviivaavuutta artikkelista löytyy myös siltä osin, että lopullisen, historian suurimman rahansiirron kerrotaan toteutuneen neljäntoista kuukauden neuvottelujen jälkeen lopulta kymmenessä minuutissa. Artikkelin näkökulman voidaan tulkita palauttaneen lukijoita ”takaisin maan pinnalle” pitkään jatkuneen ja tunteita kuumentaneen mediapyörityksen jäljiltä.

Vaikka kyseessä onkin pohjimmiltaan panttivankien vapauttamiseen tähtääviä neuvotteluita käsittelevä artikkeli, keskittyy se panttivankikriisin inhimillisen puolen sijaan paljolti pankki- ja rahoitusmaailman tekniseen puoleen, mikä voikin antaa osviittaa Time –lehden ja yhdysvaltalaisen uutisoinnin piirteistä laajemminkin. Kaikkein ihmislähtöisin ja tunnepitoisin uutisointi lienee Yhdysvalloissakin rajoittunut pikemminkin televisioon, kuin Time –lehden kaltaisiin vakiintuneisiin ja

---

⁴⁸ Suomen Kuvalehden artikkeleita; Kari Kyheröinen 12/80, 56–59, Timo T.A. Mikkonen 24/80, 52–54, Marketta Kopinski 4/81, 48–51.

⁴⁹ SK, 6/81, 40–42.

arvostettuihin aikakauslehtiin. Artikkelit ei panttivankien lisäksi käsittele juurikaan kumpaakaan valtiollista osapuolta, vaan jutun keskiössä ovat kansainvälisten, pääasiassa länsimaissa pääkonttoreitaan pitävien liikepankkien työntekijät. Pankkiirien ja rahoitusmarkkinoiden merkityksen esiinnousu tämän konfliktin päätteeksi onkin kuvaavaa, sillä jossain määrin juuri panttivankikriisin seurauksena presidentiksi nousseen Ronald Reaganin kaudella rahoitusmarkkinat kokivat ennennäkemättömän kukoistuskauden.

Vaikka Uskalin väitöskirjan tutkimusajankohta edeltääkin oman työni tutkimusajankohtaa, voidaan hänen löydöksistään päätellä, että suomalaisilla lehdistä oli vielä 1970-luvulla ollut erilaisia haasteita oman kirjeenvaihtajan saamisessa Moskovaan. Tällöin esimerkiksi juuri Murarkan kaltaisen, laajat kontaktit omanneen, joskin hieman arveluttavankin toimittajan laaja hyödyntäminen Suomen Kuvalehdessä tulee ymmärrettävämmäksi.

Sytä tarkastellessa on myös hyvä ottaa huomioon, että esimerkiksi Tiedonantaja –lehti oli vielä vuonna 1980 julkaissut oman ”mustan listansa” Neuvostovastaisista lehdistä, jolle myös Suomen Kuvalehti oli päätynyt.⁵⁰ Kuitenkin, kuten Tarkkakin asian ilmaisee, toimitettiin valtaosaa suomalaisista lehdistä itsesensuurista huolimatta länsimaisten sananvapausperiaatteiden mukaisesti.⁵¹

Tiedonantajan syytöksiäkin on syytä tarkastella siitä näkökulmasta, että juuri muiden toimijoiden neuvostovastaisuuden ja epäluotettavuuden korostaminen olivat kommunistilehdistön omaa suomettumista ja tapa hakea Neuvostoliitolta validointia 1980-luvulle asti.⁵² Taistolaisuuden näkyvyydestä huolimatta se ei kuitenkaan liikkeenä koskaan saavuttanut vakiintunutta asemaa kulttuuri-instituutioissa, eikä sen pää-äänenkannattajan Tiedonantajan levikki koskaan kasvanut erityisen suureksi.⁵³

Panttivankitilanteen voidaan katsoa päättyneen molempien maiden hallintojen väsyessä panttivankikriisin aiheuttamaan ”ylimääräiseen” vaivaan muiden, kiireellisempien tapahtumien seurauksena. Yhdysvaltain osalta tällaisena tapahtumana pidetään usein presidentinvaalia 1980, jossa Ronald Reagan syrjäytti Jimmy Carterin, monien tulkintojen mukaan osaltaan juuri

---

⁵⁰ Tarkka, 2012, 261.

⁵¹ Tarkka, 2012, 265.

⁵² Tarkka, 2012, 278.

⁵³ Tarkka, 2012, 294.

panttivankikriisin seurauksena.⁵⁴ Heikkona esitetyn Carterin tilalle noussut Reagan osoitti panttivankitilanteen ratkaisulla omaa kykyään vahvaan johtajuuteen, joskin tuoreella presidentillä voidaan ajatella olleen asian ratkaisuun ”puhtaalta pöydältä” paremmat mahdollisuudet, kuin loppukaudellaan kriisin tiimellyksessä ryvettyneellä Carterilla.

Iranin osalta vastaava ajankohtaisempi kriisi oli Iranin ja naapurimaa Irakin välille vuonna 1980 syttynyt verinen sota, joka kesti lopulta kahdeksan vuotta ja tulisi vaatimaan tuoreelta valtiolta kaiken liikenevän huomion ja resurssit.⁵⁵ Yhdysvallat toivoikin sodan painostavan Irania vapauttamaan panttivangit vastineeksi aseavusta.⁵⁶ Symbolisessa mielessä Yhdysvaltoja vastaan kohdistuneen, kansaa uuden hallinnon taakse yhdistänyt voimannäyttö tuli näin Irakin vastaisessa sodassa korvatuksi vielä merkittävämmällä voimainponnistuksella, jonka vaikutusta nykyisen Iranin islamilaisen tasavallan identiteetille ei voida liiaksi korostaa.

6 LOPPUPÄÄTELMÄT

Suomen Kuvalehden linjaa tarkastellessa keskeinen esimerkki on numeron 4/81 pääkirjoitus. Vaikka se on luonteeltaan lähtökohtaisesti subjektiivinen ilmaus lehden linjasta ja siten mahdollistaa kannan ottamisen, sisällöltään se on lähinnä kertaus panttivankikriisin kulusta ja vaikutuksista Yhdysvaltain ja Iranin keskinäisiin suhteisiin, eikä siinä oteta vahvasti kantaa kummankaan osapuolen puolesta. Tämä kuvaa hyvin Suomen Kuvalehden linjaa panttivankikriisin uutisoinnissa.

Suomen Kuvalehden uutisoinnissa näkyvyyttä saivat niin amerikkalaisvastaiset äänet Iranista kuin Neuvostoliiton sisäpiirinkin äänitorvet Moskovasta. Lehden artikkeleissa esiintyi tilanteen ajantasaisen seuraamisen lisäksi aitoa halua ja pyrkimystä vastata lukijakunnan tiedonjanoon ja tarpeeseen taustoittavilla artikkeleilla, jotka valottivat vallankumouksen ja panttivankikriisin historiallista taustaa.

Uutisoinnissa näkyvänä teemana kautta linjan oli iranilaisten toimijoiden rationaalisuuden ja irrationaalisuuden vastakkainasettelu. Artikkeleiden välillä oli suurta vaihtelua siinä, miten oikeutettuina ja loogisina iranilaisten toimia pidettiin. Vaikka molempia näkemyksiä tuotiinkin esiin, on kokonaisuus asiassa tasapainoinen ja edustaa hyvin lehdistön ihannetta puolueettomana tiedottajana. Suurena tekijänä kattavassa raportoinnissa olivat 1970-luvun aikana tehdyt

---

⁵⁴ Akbarzadeh & Baxter, 2018, 101.

⁵⁵ Feste, 2010, 108.

⁵⁶ Ashton & Gibson, 2013, 165.

panostukset ulkomaanraportointiin. Tiedon lisääntyessä ja toimittajien sekä näiden lukijoiden perehtyessä tapahtumien kehitykseen ja taustoihin voidaan rationaalisuuden nähdä saaneen käsityksissä enemmän tilaa irrationaalisuudelta Suomen Kuvalehden uutisoinnissa tutkimusajankohtana.

Uskonnollisuuden ja maallisuuden vastakkainasettelu ulkomaiden käsityksissä vallankumouksenjälkeisestä Iranista näkyy Suomen virallista linjaa edustavien diplomaattiaineistojen lisäksi myös Suomen Kuvalehden uutisoinnissa. Uskonnon ja politiikan irrallisuus länsimaissa tuotti suomalaisille tarkkailijoille haasteita ymmärtää Iranin tilannetta vallankumouksen ja panttivankikriisin yhteydessä. Suomen Kuvalehdessä tähän ongelmaan kuitenkin herättiin ja lukijoille tarjottiin taustoittavia artikkeleita ilmiön syvällisemmän ymmärtämisen tueksi.

Tutkielmassa keskityin Suomen Kuvalehden uutisoinnin iranilaisista tuottamiin näkemyksiin, sillä vaikka Yhdysvallat olikin kriisin toinen osapuoli, on osapuolten ero mielestäni merkittävä. Yhdysvallat oli tilanteessa vakiintuneempi ja vaikutusvaltaisempi valtiollinen toimija, jonka niin sisä- kuin ulkopoliittikkaa seurattiin Suomen Kuvalehdessä ahkerasti. Iran sitä vastoin vertautuu panttivankikriisissä ei-valtiolliseen toimijaan, eikä sen käsittelyyn tuoreeltaan ollut selkeitä ja vakiintuneita tapoja Suomen Kuvalehdessä.

Tähän vaikutti se, että islamin politisoituminen ja nousu uudenlaiseksi geopolittiseksi vaikuttimeksi oli uusi asia, eikä Yhdysvaltain merkittävästä liittolaisesta ensisijaisesti islamilaiseksi tasavallaksi muuttunut Iran asettunut kylmän sodan ajalle leimalliseen idän ja lännen väliseen jakoon. Tämä on ymmärrettävää, sillä asema tuon jaottelun ulkopuolella oli myös iranilaisten itsensä tavoite vallankumouksessa, sillä sekä läntinen että itäinen vaikutus nähtiin iranilaisia alistavana. Vaihtoehtona oli siis omaehtoinen kansallisuus ja uskonnollisuus.

Suomen Kuvalehdellä voidaan todeta olleen melko selkeä ja vakaa oma linja suhteessa panttivankikriisin uutisointiin. Suomen Kuvalehti osallistui aiheesta tiedottamiseen likimain kaikin käytössään olevin resurssein, mikä aineistossa näkyy kirjoitusten laajana kirjona. Kuvareportaasit, pakinat, artikkelit, analyysit ja jopa lehden pääkirjoituspalsta valjastettiin tutkimusajankohtana panttivankikriisin käsittelyyn. Näin saatiin aikaan laaja kattaus laadukasta tietoa tapahtumasta, joka kuitenkin suomalaisesta näkökulmasta oli päällisin puolin etäinen niin ideologisesti kuin paikallisestikin. Tämä etäisten tapahtumien tuominen lukijoiden eteen onkin Suomen Kuvalehden

kaltaisten aikakauslehtien ulkomaanraportoinnin tärkein tavoite ja Suomen Kuvalehden voidaan katsoa onnistuneen tavoitteessaan hyvin.

Tästä voidaan päätellä, että vaikka tapahtumasarja näyttäytyikin monille tarkkailijoille hyvin kaoottisena ja käsittämättömänäkin, oli tapahtumista ja niiden taustasyistä jo tapahtuma-aikaan saatavilla varsin perusteltua ja hyödyllistä tietoa.

LÄHDELUETTELO

PAINETUT LÄHTEET

Suomen Kuvalehti (SK), 1979–1981.

KIRJALLISUUS

Akbarzadeh, Shahram & Baxter, Kylie. *Middle East Politics and International Relations: Crisis Zone*. Routledge: Lontoo, 2018. 1. painos.

Ashton, Nigel John & Gibson, Bryan R. *The Iran-Iraq War: New International Perspectives*. Routledge: Lontoo, 2013.

Faath, Sigrid. *Anti-Americanism in the Islamic World*. Hurst: Lontoo, 2006.

Feste, Karen A., *Terminate Terrorism*. Routledge: Lontoo, 2010.

Iiskola, Jouni. *”Uskonnon paikka”: Iranin islamilainen vallankumous vuosina 1978–1979 Suomen Teheranin suurlähetystön ymmärryksessä*. Historian pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto, 2012.

Hooglund, Eric James & Keddie, Nikki R., *The Iranian Revolution and the Islamic Republic*. Ei kustantajaa, 1982.

Kortti, Jukka. ”Cold War Finnish News Journalism: From Americanisation to Finlandisation.” *Mediehistorisk Tidsskrift* 1–2 (2022) 204–215.

Lenczowski, George. *Iran under the Pahlavis*. Hoover Institution Press: Stanford, 1978. Pesaran, Evaleila. ”Towards an Anti-Western Stance: The Economic Discourse of Iran’s 1979 Revolution.” *Iranian studies* 41.5 (2008) 693–718.

Räisänen, Ilkka. *Narreja ja kuninkaallisia: Suomen Kuvalehden suhtautuminen Yhdysvaltain ja Neuvostoliiton valtionjohtajiin vuosina 1979–1991*. Historian pro gradu tutkielma, Helsingin yliopisto, 2022.

Tarkka, Jukka. *Karhun kainalossa*. Otava: Helsinki, 2012.

Tuomi, Jouni, & Sarajärvi, Anneli. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. 10. uud. laitos. Helsinki: Tammi, 2009.

Uskali, Turo. *“Älä kirjoita itseäsi ulos”*: Suomalaisen Moskovan kirjeenvaihtajuuden alkutaival 1957–1975. Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä, 2003.